

Logeren in Zutphen

Verslag door Emmy Kaufman-Spier, zo goed mogelijk uitgetypt door Fiet Opdenberg, zomer 2014

Gebruiksaanwijzing:

Spieren, Eliassen, Hartogen, Prinsen

Elias (Strijp):

Grootmoeder (van Emmy FO) Amelia de Heer (tante Maaltje) -

Grootvader Matthias Elias

Kinderen: Jeanette, Jo, Eli, Isidore, Julie

Tante (van Emmy FO) Rebecca Prins - Oom Eduard Elias

Kinderen: Jozef, Jeanette, Mietje, Dolf, Louis, Matthias, Philip, Betty, Celien, Jetje

Spier (Zutphen)

Grootvader Jozef Spier - grootmoeder Sara Wolf

Kinderen: Levi, Floor, Bernard (Ber), Isidore (Ies)

Hartog (Oss)

Jaap, Arthur, Siem, Nol, Izak, Cato, Anna, Eef, Jet, Riek

Huwelijken

Suze Elias (een nichtje) – Jaap Hartog

Selma Elias – Nol Hartog

Levi Spier – Jet Hartog

Betty Philips – Siem Hartog

Floor Spier – Philip Elias

Celien Elias – Ies Spier

Jetje Elias – Jo Elias

Julie Elias – Ber Spier

Gretha Prins – Dolf Elias (Gretha een nichtje van Dolf, 20 jr. jonger)

De resterenden van Maaltje:

Eli: bachelor (ook verliefd op Jetje)

Jeanette – Mr. Philips. Jeanette was verliefd op Dr. Abram Prins, maar oom

Eduard gapte hem voor zijn dochter Betty

Isidore - Rosa Andriessie (Rooie Rosa)

Rest van Rebeca's kroost

Jozef= Dr. Elias, gescheiden van Annie. Dochter: Lucie Tels

Jeanette: (lelijk pukkel op de kin), geestig, gesjadmet met Raphael de Leao

Laguna, klein keurig mannetje, vroom. Hun kinderen: Lien (heel knap) – Wil van den Broek en Fietje (beeldschoon) – Ingenieur Aletrino. Wil v.d. Broek was de 2e

goj in tante Rebecca's familie, wist ze niet (stokdoof). Hij werd later rector van het Amsterdams Lyceum

Mietje (gesjadmet, doodgoed) – Frederik Kan, dochter Roos

Louis – Tilly v.d. Berg

Matthias (stomvervelend) – Jo Levie

Kleinkinderen

Van Grootmoeder (tante Maaltje)

Emmy, Aad (van Juul)

Thias, Dolf, Eduard (van Jo en Jetje)

Mary, Ellen (van Ies)

Betty, Matthias (van Jeanette)

Van Tante Rebecca

Lucie (van Jozef)

Selma, Betty, Roos (trouwt met Bram Roest, de 1e goj in de familie), Eduard, Joke, Netty (van Philip en Floor Spier)

Lien, Fietje (van Jeanette)

Roos (van Mietje)

Thias, Dolf, Eduard (van Jetje en Jo)

Elsje, Anneke, Hetty, Thea, Eric (van Dolf en Gretha Prins)

Jo, Eduard, Frits (van Celien en Ies Spier)

Eduard, de schrijver Hendrik Hagenaar, en Maurits, omgekomen bij een vliegtuigongeluk (van Louis)

Coby – Hein Waterman (moeder van onze Bram, de man van Cor), en Eduard (van Betty en Dr.Abram Prins)

N.B. Als jullie dit niet uit je hoofd leert wordt t moeilijk voor jullie!!! (Woorden van Tante Emmy FO)

NB Ten tijde van dit verslag waren de beide broers Matthias (de man van Maaltje) en Eduard (de man van Rebecca) kenhnelijk al overleden. FO

Logeren in Zutphen

We (Vader, Moeder, Aad en ik) werden afgehaald door een van de ooms, (Levi of Ies) en de pakknecht uit "de zaak" voor onze baggage, en natuurlijk Jo, Eduard en Fritsje. Vader ging mee voor 2 weken. We liepen naar de Beukerstraat, Grootvader en Grootmoeders huis. Op de markt zat waarempel Betje Elzas nog steeds achter haar spionnetje.

In de Beukerstraat stonden de 2 deuren al open. Grootvader stond er, als altijd, ter verwelkoming met uitgestrekte armen.

Het was een groot, oud huis. Een lange gang eerst. Daar hingen, allemaal eensgezind ingelijst: Mozes met de stenen tafelen, Salomo en de koningin van Sheba, Jacob met de Engel vechtend, Jozef, waarzeggend tegen Pharao, de vrouw van Lot, de “muren van Jericho”. Daar tussenin, ovaal ingelijst als familieportretten, Mozes Montefiore, Baron Hirsch (van de Argentijnse kolonie), Baron de Rothschild, Emil Zola met J'accuse in de hand, Baruch Spinoza, Mozes Hess, Paul Kruger en, zowat middenin, Koningin Wilhelmina.

Aan een zijde van de gang was Grootvaders ‘kantoor’ (voor kerkeradzitting enz) aan de andere zijde de echte ‘salon’, daarachter de 2e salon (met de Dore Bijbel in groot formaat in perkament op een standaard) en daarachter begon de ‘serre’ die liep langs het hele achterhuis, en de trap, eetkamer, keuken, omringend een kleine ‘binnentuin’.

De trap leek waarempel die van ‘Dynasty’. De leuning van kleine eikenhouten zuiltjes, brede treden en boven kon je de halve breedte van de overloop over de balustrade hangen.

In de keuken zat Saartje Meyers, niet mooi, maar wel ‘van binnen’. Ze was een tante van de jongens Dasberg, Eli, Simon (later opperrabbijn van Groningen), Nathan en Ies (Dr. Dasberg). Saartje bracht haar neefjes bij grootvader met hun rapporten. Ieder een dubbeltje: “en er wordt iets uit die jongens Saar, let op mijn woorden”.

Saar was heel erg vroom, er gebeurde nooit iets ongerechtigs. ‘t Tweede meisje was niet Joods. Op vrijdagavond at Saar mee aan tafel, zondags bediende zij het 2e meisje, maar in de keuken.

Op de piano (aangeschaft omdat opa Spier, oom Ber, speelde) stonden op een rij de busjes van: Hachnosas Orchim, Arme Portugese bruiden, voor de kolonisten van Baron Hirsch, voor Rothschild en de kolonies in Palestina, voor 3 weeshuizen, voor de Joodse gemeente Zutphen, voor een of andere Poolse jeshiva.

En niemand zei ‘ocherm’ (zoals bij de grootouders in Strijp/Eindhoven FO) maar wel ‘och nebbisj’ en ‘goedarms’ waren ze ook!

Sjabbat begon met een kop thee en een kaneelbeschuitje op bed. Ik had de kleine logeerkamer voor mij alleen, Aad de andere kleine kamer. Het was heerlijk rustig, boek mee naar bed. Alleen 1 naar ding: Boven mijn bed hing een enorm portret van Baron Hirsch in grote zwarte omlijsting. Het portret vond ik prachtig, geheel gemaakt van kleine Hebreeuwse letters, maar ik was altijd bang dat zijn spijker het niet houden zou, en Baron Hirsch in mijn bed was een schrikbeeld, maar gelukkig bleef hij rustig hangen.

‘s Morgens wandelden we met vader naar de IJssel, en daar zaten we met ‘t obligate glaasje limonade met een rietje en keken naar de grote rivier, waar altijd zovele en zo interessante schepen voorbij kwamen.

Moeder ging dan meestal naar oom Ies en tante Celien, immers een Strijpse native (nichtje), met wie ze naar hartelust ‘mammelossen’ kon spreken (het Jiddisj van thuis FO).

Oom Ies en tante Celien waren een innig gelukkig, vrolijk paar.

Oom Levi was juist hertrouwd met Jet Hartog, de jongste van de 5 Hartog dochters (en een van de mooiste). Hij was 40, zij 22. Zijn eerste huwelijk werd, na aanvankelijk groot geluk, een tragedie. Tante Be werd maar 25, werd ernstig ziek, tot blindheid toe. Oom Levi was ontroostbaar, maakte een wereldreis. En na 15 jaar vond hij Jet, hartelijk, vrolijk, aanhankelijk. Ze waren zielsgelukkig, vooral later met hun 2 zoontjes (Jo 'uit de Bilt') en Hans, ingenieur en hoog in positie bij Blue Band). Oom Levi leek zoveel op Lazare Bawly (een vriend in Palestina FO) dat opa Spier (Ber, de broer van Levi FO) bij de eerste ontmoeting met Bawly diep geroerd was.

Nu verder. Sjabbesmiddag kwamen ze allemaal op de thee, plus allerlei hoog- of minder hoogwaardigheidsbekleders van de Zutphense Gemeente. Wij zaten in de achterkamer, snoepten veel, en luisterden zo nu en dan. Trouwens, alle 'nieuws' hadden we al gehoord op vrijdagavond toen allen bij grootvader en grootmoeder aten. (De fietsen van de ooms en tantes stonden 'om de hoek', grootvader deed net als tante Rebecca (Strijp en heel vroom FO) met oom Eli's rijtuig. Daar stapte hij uit voor de laatste bocht in de weg.

Vrijdagmiddag was onze grote dag, een toneelvoorstelling met veel publiek. Oom les woonde boven 'de zaak', een dubbel pand met daktuin. In 't midden een fontein! die af en toe spoot. Wij werkten een deel van de week aan de opvoering van vrijdagmiddag.

Tableau de la troupe:

Jo (10), Emmy (9), Eduard (8), Aad (4), Frits (4) en Willy Spier (11), enig kind van oom Mau en tante Julie (Schulman FO). Oom Mau had een 'dure' herenzaak en was een neef van Levi, les en Ber. Tante Julie, een knap, coquet vrouwtje. Hem vonden we aardig, haar minder, Willy so-so-la-la.

Hier volgt nu een van onze programma's. Altijd: tekst van Emmy, regie van Jo. Een keer was er een extra.

We spanden lakens dwars door de tuin, die Bart van Eldik (uit de huishoudzaak in de Beukerstraat, later werd hij iets hoogs??), bediende. De 'extra' was maar een keer, en was bedacht door Jo.

In het midden van de fontein zat, geheel witgeverfd door Jo, Fritsje, met gespreide beentjes. Eduard riep: "ziet hier Brussel" en Jo spoot met de tuinslang tussen Fritsjes benen. Eduard (ten overvloede) "Ziet hier, Manneke Pies!"

Daarna een van mijn scenario's:

Sara, in oude doeken gehuld bidt: "Oh God, geef mij een baby, laat Abraham niet Hagar nemen"! Enz enz.

Abraham, in Bedoeienpracht met witte watten voor baard, snor en lang haar bidt: "Oh Heer der heerscharen, doe een wonder, geef Sara een baby"

De Engel (met vleugels): "God verhoort Uw gebed".

Na ca. 9 minuten (geen 9 maanden) komt de Engel met een geheel wit versierde kinderwagen. Abraham valt op de knieën, maar Sara, praktischer, kijkt meteen in de kinderwagen. En zie, een wonder Gods, niet 1, maar 2 babies (Aad en Fritsje).

Eduard: "Ziet hier, het wonders Gods".

Kortom, ik vond het heerlijk in Zutphen, We hielden van de beide ooms, de tantes, we hielden veel van grootmoeder. In deze jaren was ze nog zo goed en hartelijk. Na haar 80e ging langzaam haar geest verloren, Ze noemde mij altijd Selma, Netty's zuster en haar oudste

kleindochter. Later ging ook dit verloren. Haar zoons bleven haar met liefde en eerbied omringen, zonder dat ze er nog enig begrip voor had.

Grootvader kon het niet verdragen. Hij woonde toen beneden met de goede, toegewijde Anna Bles. Grootmoeder had de eerste verdieping met haar verzorgster.

Opa Spier (Oom Ber) had misschien wel haar grootste liefde. Toen zij stierf waren alle kinderen er voor het afscheid. Ber zei: "dag moedertje", ze keek even op, recht in zijn ogen "dag Berretje" zei ze, en dat was het laatste.

Later woonden allen in kleine villa's aan de Deventerweg, ook Grootvader. Een hoekhuis bij de Rozenhoflaan aan de zijkant. Een heel mooie tuin rondom en voldoende logeerkamers. Hij ging nog elke dag, met hoge hoed compleet natuurlijk, naar zijn gemeente en gemeenteleden. Anna Bles zorgde voor hem en voor allen die kwamen. Ze was heel ontwikkeld, speelde mooi piano, iedereen hield van haar, Grootvader ook en dat verdiende ze ten volle. "Alleen jammer" zei hij wel eens "dat ze zo lelijk is" Dat was ze werkelijk!

Ze had een broer die schrijver was, en een zuster, de eerste vrouwelijke kinderarts in Rotterdam. Die verveelde mij wel eens, omdat ze, als ze er was, ogenblikkelijk quatre mains met Henri (Kaufman, de man van tante Emmy FO) wou spelen, wat ze ook veel beter kon dan ik. Maar ze was gelukkig ook niet mooi!

Toen kwam de tijd dat we fietsen hadden. We maakten geregeld tochten met de ooms en vader. Moeder 'ocherm' deed mee, maar ze kon niet afstappen. Dan gilte ze "Ber, Ber, ik kan er niet af" tot er hulp kwam.

Een keer liep het spaak. Ze was om onnaspeurlijke redenen voorop gereden. Er kwam een kolonne soldaten aan – Ber kon haar zo gauw niet bereiken. De soldatenrij moest splitsen, want moeder reed er dwars doorheen. Ze zag dit als een van haar sport-heldendaden. Was t ook!

Ze vond het overigens, behalve de fietstochten, heerlijk in Zutphen, hield van iedereen en dit was wederzijds. Zelfs 't, wat zij noemde vele filosoferen verdroeg ze zonder mopperen. Voor Grootvader had ze eerbied, en hij vond haar grappig om de soms rake en geestige opmerkingen. En bovendien, ze was Ber's vrouw en dus een kind van de familie.

Eduard ging lopen in beugels, maar fietste uitstekend. Aad en Fritsje gingen bij iemand achterop mee.

Oom Ies en tante Celien begonnen zich zorgen over Jo te maken. Hij deed zowat niets op het gymnasium, gaf een door hem geïllustreerde schoolkrant uit. "De jongen zal nooit de kost kunnen verdienen met dat beetje tekenen".

Noot: Ik heb wat aanvullingen en verklaringen toegevoegd, FO)

24/07/2014